עַד שֶׁיִּרְאֶה הטבל את פְּנֵי הַבַּיִת, כלומר שיכנס לבית הבעלים, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי מעשר שני (דברים כו יג) 'בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבָּיִת', ויש לדרוש שחיובו הוא רק כשנכנסה התבואה לבית.

מביאה הגמרא את דעת החולק: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ הַחָצֵר קוֹבַעַת – מחשיבה את האכילה כאכילת קבע ומחייבת במעשר, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי מעשר עני (שם כו יב) 'וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ', ויש לדרוש שמיד בכניסת הטבל לשער החצר התחייב במעשר.

הגמרא מברררת כיצד יבאר כל אחד מהאמוראים את הפסוק שהביא חבירו. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן נַמִּי, הָא כְּתִיב 'מִן הַבַּיִת', ומשמע שרק הכנסה לבית מחייבת במעשר. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רבי יוחנן, לשון 'בית' נכתבה כדי ללמד שחָצֵר הקובעת למעשר היינו כשהיא דּוֹמָיָא דְּבַיִת – דומה לבית, מַה בַּיִת הוא מקום הַמִּשְׁתַּמֵּר, אַף חָצֵר הקובעת למעשר היינו רק בחצר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יַנַּאי נַמִּי, הָכְתִיב 'בִּשְׁעָרֶיךָ', ומשמע שההכנסה לחצר מחייבת, וכרבי יוחנן. משיבה הגמרא: הַהוּא מֵיבָּעֵי לֵיהּ – פסוק זה נצרך לרבי ינאי לדרשה אחרת, שטבל הנכנס לבית מתחייב במעשר רק באופן דְּמָעַיֵּיל לֵיהּ – שהוא מכניסו דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר שנכנסים בו לבית, לְאַפּוֹקֵי – להוציא אופן שהכניסו דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וְקַרְפִּיפוֹת [–חצרות שמאחורי הבית], דְּלָא – שאינו מתחייב במעשר.

רב חנינא חוזאה מקשה על דברי רבי ינאי ורבי יוחנן: מָתִיב רַב חֲנִינָא חוֹזָאָה, שנינו בברייתא (פז:) לגבי היתר אכילת פועל בפירות בעל הבית, נאמר בפסוק (דברים כג כה) 'כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשְׁךָ', ויש לדרוש, 'בְּנַפְשְׁךָ', כָּךְ נַפְשׁוֹ שֶׁל פּוֹעֵל, מַה נַּפְשְׁךָ – נפש בעל הבית, אוֹכֵל וּפָטוּר ממעשר, אַף נַפְשׁוֹ שֶׁל פּוֹעֵל אוֹכֵל וּפָטוּר ממעשר. ומכך שהוצרכה התורה לפטור את הפועל, יש לדייק שדווקא הוא פטור, הָא לוֹקֵחַ, הקונה פירות מבעל הבית, חַיָּיב במעשר, כיון שהמקח נחשב כגמר מלאכתם, המחייב במעשר, וּמַאי לָאו – האם לא מדובר באופן שהפועל עובד בַּשָּׂדֶה, ומכך שהוצרכה התורה למעט פועל משמע שלוקח חייב במעשר אף בשדה, וכיון שמקח אינו עדיף מגמר מלאכה, מוכח שאף גמר מלאכה מחייב במעשר בשדה, ושלא כדברי רבי ינאי ורבי יוחנן הסוברים שאין גמר מלאכה בשדה מחייב במעשר, עד שיכנס לבית או לחצר.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, הָכָא – בפסוק המתיר לפועל לאכול ללא הפרשת מעשר, בְּתְאֵנָה הָעוֹמֶדֶת בַּגִּינָּה, וְנוֹפָהּ נוֹטֶה – ענפיה נכנסים לְחָצֵר עַקְּלִינָן, וכרבי יוחנן שהכניסה לחצר מחייבת במעשר, וְאִף לְמַאן דְּאָמַר שחיוב מעשר חל בכניסה לַבַּיִת, שהוא רבי ינאי, יש לבאר שמדובר בשהנוף נוטה לַבַּיִת, ומיד בקטיפתם מתחייב הלוקח במעשר, ומיעטה התורה את הפועל ממעשר.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, שנוף התאנה נכנס לחצר או לבית, כיצד אמרה הברייתא שהפועל פטור כמו בעל הבית והרי בַּעַל הַבַּיִת נַמִּי נִיחַיַּיב, כיון שהפירות נכנסים מיד לחצר או לבית.

מתרצת הגמרא: בַּעַל הַבַּיִת, עֵינָיו בִּתְאֵנָתוֹ – עיקר חשיבות התאנה בעיניו היא בגוף העץ, הנמצא בחוץ, ולכן עד שיכנסו כל הפירות לחצר או לבית, פטורים ממעשר. וְאילו הלּוֹקֵחַ, עֵינָיו בְּמָקְחוֹ – עיקר החשיבות בעיניו היא בפירות הנלקטים, ומיד כשנכנסו לחצר או לבית, התחייבו במעשר, וכיון שאף הפועל עיניו בתאנים שליקט, כלוקח, הוצרכה התורה למעטו מחיוב מעשר, ולומר שדינו כבעל הבית הפטור.

מקשה הגמרא על הברייתא מברייתא אחרת: וְלוֹקֵחַ, מִדְּאוֹרַיְיתָא מִי מְחַיַּיב – וכי הוא חייב במעשר מן התורה, שמחמת כן הוצרכה התורה למעט פועל, כמבואר בברייתא, וְהָתַנְיָא בברייתא אחרת, מִפְּנֵי מָה חָרְבוּ חֲנֻיּוֹת שֶׁל מקום בשם 'בֵּית חִינּוֹ', שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים קוֹדֶם שנחרבה יְרוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, כלומר שנהגו היתר בדברים המותרים מהתורה, אף שחכמים אסרום, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין – דורשים את הפסוקים כך,

---

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב כסלו, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק נתקבל מכתבו ממוצש"ק, בו כותב אודות מצב רוחו שאינו כדבעי,

ולפלא הדבר, שהרי בודאי ידוע לו אשר מיסודי אמונתו ותורתנו, היא האמונה הפשוטה בענין דהשגחה פרטית ובפרט ע"פ המבואר באר היטיב בתורת החסידות, איך שזהו על כל פרט ופרטי פרטים של כל הבריאה כולה עאכו"כ בנוגע לבני ישראל,

וכיון שהשי"ת משגיח עליו בתוככי כלל ישראל לפרטי פרטים, הרי מובן בשכל, ומקרא מלא דבר הכתוב, ה' לי לא אירא ה' רועי לא אחסר, ואין להאריך בדבר המובן אפילו בהתבוננות קלה.

לפעמים מהסיבות למצב רוח שלא כדבעי, הוא חלישות בריאות הכללי, ולכן גם ישאל דעת רופא ויעשה כהוראתו, והרי התורה נתנה רשות לרופא לרפאות.

בטח שומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו, באם לא נעשה זה במשך שנים עשר חדש האחרונים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נאמר בתורה (דברים יד כב–כג) 'עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ וגו', וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ', ויש לדרוש מסמיכות הפסוקים 'עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר' 'וְאָכַלְתָּ' שחיוב הבעלים לעשר הוא רק כאשר 'ואכלת', שאוכל בעצמו את התבואה, וְלֹא כשהוא מוֹכֵר את התבואה לאחר. וכן יש לדרוש שרק 'תְּבוּאַת זַרְעֶךָ' – תבואה שגדלה ברשותך חייבת במעשר, וְלֹא לוֹקֵחַ, שהקונה תבואה מחבירו פטור מלעשרה. ואף שחכמים חייבו את המוכר והלוקח לעשר, אנשי בית הינו לא עשו כן. ועל כל פנים מוכח מהברייתא שמן התורה אין חיוב מעשר אלא על הבעלים, וכמו שהתמעט לוקח כך יש למעט פועל, ומדוע יש צורך במיעוט מיוחד של 'בנפשך' לפטור פועל.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא דין זה שפועל פטור ממעשר הוא רק מִדְּרַבָּנָן, שאף שחייבו את הלוקח לא חייבו את הפועל, וּקְרָא – והפסוק 'בנפשך' שהובא בברייתא, אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוא, כלומר הסמיכו חכמים את דינם על לשון הפסוק.

שואלת הגמרא: אֶלָּא – אם כן שאין זו דרשה גמורה, הפסוק 'בְּנַפְשָׁךְ' לְמַאי אָתָא – מה הוא בא ללמדינו. משיבה הגמרא: לְכִדְרַבִּי נְחֶמְיָא בברייתא, 'בְּנַפְשָׁךְ', מַה נַּפְשָׁךְ – נפש בעל הבית, אִם חֲמָמְתָּ את עצמך מלאכול אתה פָּטוּר, שהרי אינך חייב לאכול, אַף לגבי פּוֹעֵל, אִם חֲמָמְתָּ – פסקת מתחילה עם הפועל שלא יאכל, או שחסמתו בעל כרחו, אתה פָּטוּר ממלקות, ואין לומדים את דינו מדין שור, שהחוסמו לוקה.

מר זוטרא מקשה על דעת רבי ינאי ורבי יוחנן, שחיוב מעשר הוא בכניסה לבית או לחצר: מָתִיב מַר זוּטְרָא, שנינו במשנה (מעשרות פ"א מ"ה), אֵיזֶהוּ 'גּוֹרֶן' – מִמתי נעשה דין הפירות כדין תבואה שעשו ממנה 'גורן' לְהִתחַייב בַּמַּעֲשְׂרוֹת, בְּקִישׁוּאִים וּבְדִלּוּעִים מְשֶׁיְּפַקְּסוּ, וְאָמַר רַבִּי אַבָּא בביאור הזמן 'שיפקסו', שזהו מְשֶׁיְּנַטֵּל פִּקָּם שֶׁלָּהֶן – שיפול הפרח שבראשם הקרוי 'פיקס'. וּמַאי לָאו – האם אין הכוונה מְשֶׁיְּפַקְּסוּ אֲפִילּוּ בַּסָּדָה, ושלא כדעת רבי ינאי ורבי יוחנן המצריכים כניסה לבית או לחצר.

מתרצת הגמרא: לֹא, כוונת המשנה מְשֶׁיְּפַקְּסוּ בַּבַּיִת, וחידשה בזה שאף אחרי שנכנסו לבית אינם מתחייבים עד שיפקסו.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מדוע נקטה המשנה לשון 'מְשֶׁיְּפַקְּסוּ', שמשמע שבכל מקום שיפקסו יחול עליהם חיוב מעשר, הרי לשון 'עַד שֶׁיְּפַקְּסוּ' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היתה המשנה צריכה לומר, שמשמעות לשון זו היא שאפילו אחרי שנכנסו לבית או לחצר, שזהו מקום חיובם, אינם חייבים עד שיפקסו.

מתרצת הגמרא: אִי תָּנָא לשון 'עַד שֶׁיְּפַקְּסוּ', הֲוָה אֲמִינָא שאין חיוב מעשר עַד דְּגָמַר לְפַיקּוֹסַיְיהוּ – עד שיפקסו כל הפירות, קָא מַשְׁמַע לַן בלשון 'מְשֶׁיְּפַקְּסוּ', דְּמִכִּי אַתְחוּלֵי פִּיקּוֹסַיְיהוּ – ממתי שהתחיל הפיקוס במקצת הפירות, התחייבו כולם במעשר.

מר זוטרא בריה דרב נחמן מקשה קושיא נוספת על רבי יוחנן ורבי ינאי: מָתִיב מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, שנינו בברייתא, 'גּוֹרֶן' – הזמן שנעשה דין הפרי כדין תבואה שנכנסה לגורן לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר, לְחַיֵּיב עָלָיו מִשּׁוּם טֶבֶל, מִשְּׁתַּגְמַר מְלַאכְתָּן. וְאֵיזֶהוּ גְּמַר מְלַאכְתָּן, מְלֹאכֶת הַכְנָסָתָן. וקשה, מַאי לָאו, מלאכת הַכְנָסָתָן מחייבת במעשר אֲפִילּוּ אם נעשתה בַּסָּדָה, ו'הכנסתן' היינו מלשון 'בינוס', שמשעה שכינס ואסף את הפירות בשדה לעשות מהם 'כרי', התחייבו במעשר, ומוכח שאף בשדה יש חיוב מעשר, ושלא כדברי רבי ינאי ורבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: לֹא, 'הכנסתן' זו לשון כניסה, שהַכְנָסָתָן לַבַּיִת, זֶה הוּא גְּמַר מְלַאכְתָּן.

מתרצת הגמרא באופן נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּי קָאָמַר רַבִּי יַנַּאי שחיוב מעשר הוא רק בכניסה לבית, היינו בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים, דְּלָאו בְּנֵי גּוֹרֶן נינְהוּ – שאין דרך לכונסם לגורן, ואין דבר אחר שיקבע בהם לחייבם במעשר אלא כניסתם לבית, אֲבָל בְּחִטִּין וּשְׂעוֹרִין שדרך לכונסם לגורן מודה רבי ינאי שהכנסתם לגורן מחייבם במעשר, שהרי 'גּוֹרֶן' בָּהֶרְיָא כְּתִיב בֵּיהּ – נכתבה בהם בפירוש לשון 'גורן', שנאמר (במדבר יח כז) 'וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כְּדָגָן מִן הַגֹּרֶן'.

לעיל (פז:) ביארה הגמרא מנין שפועל אוכל במחובר, עתה מבררת הגמרא מנין שהוא אוכל בתלוש, כמבואר במשנה (פז.). שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצאנו בפסוקים שאָדָם אוכל כשהוא עוסק בְּמַחוּבָּר לקרקע, וְכן מצאנו ששׁוֹר אוכל בְּתָלוּשׁ, שנאמר (דברים כה ד) 'לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ', ודישה היא הפרדת התבואה מהקליפה שנעשית בתלוש, אך שאָדָם אוכל בְּתָלוּשׁ, מִנַּלָּן.

משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקַל וָחוֹמֶר מִשּׁוֹר, וּמַה שׁוֹר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּמַחוּבָּר – שלא התפרש בתורה שהוא אוכל במחובר, אוֹכֵל בְּתָלוּשׁ, אָדָם שהתפרש בתורה שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּמַחוּבָּר, אֵינוֹ דִּין שֶׁאוֹכֵל בְּתָלוּשׁ. דוחה הגמרא: מָה לְשׁוֹר, שהחמירה בו התורה בדבר אחר, שֶׁכֵּן אַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, והחוסמו עובר בלאו, ויתכן שלכן החמירה התורה בדינו והתירה לו לאכול בתלוש, וכי תֹּאמַר דין זה גם בְּאָדָם, שֶׁאִי אַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ.

הגמרא מברררת מדוע אכן אין איסור לחסום פועל מלאכול. מקשה הגמרא: וְיֵהָא אָדָם מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, מִקַּל וָחוֹמֶר מִשּׁוֹר, ונדרוש כך, וּמַה שׁוֹר שֶׁאִי אַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, אַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, אָדָם שֶׁאַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, שנאמר (ויקרא כה לו) 'וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ', אֵינוֹ דִּין – האם אין זה קל וחומר שֶׁאַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, וממילא נוכל גם ללמוד את דין האדם שאוכל בתלוש בקל וחומר משור האוכל בתלוש. מתרצת הגמרא: אָמַר קְרָא (דברים כג כה) 'כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ', ויש לדרוש כְּנַפְשְׁךָ, כְּנַפְשׁוֹ שֶׁל פּוֹעֵל, מַה נַּפְשׁוֹ של הבעלים אִם חֲמָמְתּוֹ – שחסם הבעלים את עצמו מלאכול, פָּטוּר, שהרי רשאי שלא לאכול, אַף פּוֹעֵל, אִם חֲמָמְתּוֹ אתה פָּטוּר, ואין דינו כשור שהחוסמו עובר בלאו.

ממשיכה הגמרא לברר: וְאֶלָּא – אחרי שדחינו את הקל וחומר משור, אָדָם בְּתָלוּשׁ, מִנַּלָּן. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא (שם כג כו) בענין אכילת פועל במחובר, 'קָמָה' 'קָמָה' שְׁתֵּי פְּעָמִים, וּמִן אֵינוֹ עִנְיָן – ואם אין צורך בשתי פעמים אלו לְאָדָם בְּמַחוּבָּר, כיון שדי בפסוק אחד, תֵּנֵהוּ עִנְיָן לדרוש ממנו היתר אכילה לְאָדָם בְּתָלוּשׁ.

מביאה הגמרא מקור נוסף לדין זה: רַבִּי אַמִּי אָמַר, היתר אָדָם בְּתָלוּשׁ לֹא צְרִיךְ קְרָא, אלא לומדים זאת ממשמעות הפסוק, דִּכְתִיב 'כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ', וּמִי לֹא עָסְקִינַן גם באופן שֶׁשִּׁכְּרוֹ לְכַתָּה – לשאת את הענבים מהכרם על כתיפו, שזו פעולה בתלוש, וְאף בזה אָמַר רַחֲמָנָא 'לֵיכּוֹל'.

התבאר לעיל שדין שור האוכל בתלוש מפורש בתורה, הגמרא מבררת מנין ששור אוכל במחובר. שואלת הגמרא: שׁוֹר בְּמַחוּבָּר, מִנַּלָּן שהוא רשאי לאכול. משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקַל וָחוֹמֶר מֵאָדָם, וּמַה אָדָם שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתָלוּשׁ – שלא כתבה התורה בפירוש שאדם אוכל בתלוש, שהרי 'כרם' ו'קמה' שהוזכרו אצלו הם מחוברים לקרקע, אף על פי כן אמרה התורה שהוא אוֹכֵל בְּמַחוּבָּר, שׁוֹר, שהתפרש בתורה שֶׁאוֹכֵל בְּתָלוּשׁ, אֵינוֹ דִּין שֶׁאוֹכֵל בְּמַחוּבָּר.

דוחה הגמרא: מַה לְאָדָם שהחמירה בו התורה, שֶׁכֵּן אַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, ויתכן שרק בו התירה התורה לאכול במחובר, וכי תֹּאמַר דין זה גם בְּשׁוֹר, שֶׁאִי אַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ.

הגמרא מברררת מדוע אכן אין ציווי להחיות שור. שואלת הגמרא: וְיֵהָא שׁוֹר מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה אָדָם שֶׁאִי אַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, אַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, שׁוֹר שֶׁאַתָּה מְצַוֶּה עַל חֲסִימָתוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁאַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, ונוכל גם ללמוד ששור רשאי לאכול במחובר, בקל וחומר מאדם. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא 'וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ', ויש ללמוד שרק את אָחִיךָ אתה מצווה להחיות, וְלֹא שׁוֹר.

שואלת הגמרא: וְאֶלָּא – כיון שדחינו את הקל וחומר מאדם, דין שׁוֹר שאוכל בְּמַחוּבָּר, מִנַּלָּן. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא בפסוק זה 'רֵעֶךָ' 'רֵעֶךָ' שְׁתֵּי פְּעָמִים, וּמִן אֵינוֹ עִנְיָן לְאָדָם בְּמַחוּבָּר, שהרי די באחד מהם כדי ללמד זאת, תֵּנֵהוּ עִנְיָן לְהיתר אכילת שׁוֹר בְּמַחוּבָּר. הגמרא מביאה טעם אחר, בין להיתר אדם בתלוש ובין להיתר שור במחובר: רַבִּינָא אָמַר, לֹא אָדָם האוכל בְּתָלוּשׁ, וְלֹא שׁוֹר האוכל בְּמַחוּבָּר, צְרִיכִי קְרָאֵי, אלא יש לדרוש את ההיתר מִדִּכְתִיב 'לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ',